

ARISTOKRAT V DIPLOMATICKÉ SLUŽBĚ PRVNÍ REPUBLIKY Neobyčejný osud Maxe Lobkowicze¹

JAN ŽUPANIČ

ŽUPANIČ, Jan. An Aristocrat in the Diplomatic Service of the First Czechoslovak Republic: The Extraordinary Fate of Max Lobkowicz. *Historický časopis*, 2026, 74, 1, pp. 37-67, Bratislava.

This study examines the personality of Maximilian Erwin Lobkowicz, the first Czechoslovak ambassador to Great Britain. It places the life story of this member of the highest aristocracy of the Austro-Hungarian Monarchy within its historical context and outlines the paths that opened up to the nobility in the new Czechoslovak Republic. From the outset, however, relations between the nobility and the Czechoslovak state were marked by a historical burden of prejudice and mistrust. Although aristocrats could be found among Czechoslovak officials, they were very rare, primarily due to their reluctance to collaborate with the republican regime. In this respect, Max Lobkowicz represented a complete exception. He quickly adapted to the new republic and made use of the network he had cultivated during his civil service career to his advantage, particularly in mitigating the consequences of land reform and property disputes with his father. At the same time, he was willing to work for Czechoslovakia de facto without remuneration, and his services proved invaluable, especially during the critical period of the second half of the 1930s.

Key words: Max Lobkowicz. Czechoslovak Diplomacy. Aristocracy. First Czechoslovak Republic. Land Reform.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2026.74.1.2>

Jedním z problémů roku 1918 vytvořeného Československa byla integrace elit staré monarchie, zejména aristokracie,² do struktur nového státu. Šlo o důsledky existence společenské propasti, která tradičně existovala mezi urozenými a neuzrozenými, ale která se od poloviny 19. století stále více prohlubovala.

Aristokratická společnost nebyla změnou poměrů zasažena rovnoměrně. Velmi těžce nesla změny logicky starší generace, která byla s říší bytostně propojena,

1 Tato studie vznikla v rámci výzkumu realizovaného na Historickém ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

2 Pod pojmem „aristokracie“ není chápána jen stará šlechta náležející k panskému stavu (sv. pánové, hrabata a knížata), ale jen rody, které patřili v době podunajské monarchie mezi tzv. první společností. Předpokladem byl nejen starobylý původ a vyšší šlechtický titul, ale také bezchybný rodokmen, který u mužů zakládal nárok na titul komořího, u žen na Řád hvězdyvého kříže. K této problematice: ŽUPANIČ. *Nová šlechta Rakouského císařství*. Praha 2006, s. 16-17, 30-31 a 244-245.

negativní či zdrženlivý byl ale i postoj mladších ročníků. V případě Československa jim vadil nejen zákaz užívat tituly a erby, ale zejména okázale plebejský charakter spojený s oslavou husitské minulosti i protišlechtické výpady tisku a elit. Ještě více se ale většiny z nich dotkla pozemková reforma, která významně redukovala jejich pozemkovou držbu.

Spolupráce mezi starou šlechtou a československým státem tak byla již od počátku zatížena předsudky, nedůvěrou a někdy i nenávisť. Aristokraty sice můžeme mezi úředníky nového státu najít, ovšem velmi vzácně. Důvodů byla celá řada a nikoli nejmenší představovala neochota příslušníků bývalé elity rakousko-uherské monarchie ke spolupráci.

Na druhou stranu je třeba zmínit, že šlechta po revoluci roku 1848 prošla hlubokou krizí identity, která byla vyvolána zejména zrušením poddanství, zánikem stavovské společnosti a zavedením rovnosti před zákonem. Přesto však existoval svorník mezi starou a novou dobou – panovník a jeho dvůr. Právě ten se stal jednou z hlavních sebeidentifikačních opor rodové šlechty, v první řadě aristokracie. Podmínkou přístupu ke dvoru nebylo místo ve státní správě či armádě, či mimořádné schopnosti, ale výlučně dokonalý původ od 16 či dokonce 32 šlechtických předků. A vídeňský dvůr také těmto aristokratům nabízel exkluzivní a dobře placená místa.³ Takových pozic bylo ovšem málo, a proto i po roce 1848 vedly kroky mnoha mladých aristokratů do státní služby, do armády či státní správy.

Na rozdíl od vojska ale předpoklad úřednické kariéry představovalo ukončení vysokoškolského studia, obvykle právnické fakulty. Nejprestižnější, ale také nejnáročnější přitom byla diplomatická služba, jež až do konce monarchie zůstávala výsadou aristokracie.⁴ Nejenže uchazeč musel absolvovat univerzitu, ale byl povinen také prokázat vynikající znalost jazyků (němčiny, francouzštiny a od roku 1914 také angličtiny) a doložit nezávislý příjem ve výši alespoň 12 000 korun ročně. Peníze byly obvykle zajištěny notářským závazkem otce či příbuzných, nebo vázaným bankovním vkladem ve výši 300 000 korun (při tehdy stabilním úroku čtyř procent). K přijetí bylo třeba složit tzv. předběžnou zkoušku (*Vorprüfung*), která měla ověřit jak jazykové kompetence i odborné předpoklady uchazeče. Přijímací proces byl tedy komplikovaný a navíc c. a k. Ministerstvo císařského a královského domu a zahraničních věcí jednalo o přijetí jen s těmi, které subjektivně považovalo za vhodné kandidáty. A mezi ně sa-

3 WINKELHOFEROVÁ. *Viribus unitis. Císař a jeho dvůr. Nový pohled na Františka Josefa*. Praha 2011, s. 53-71.

4 Srov. GODSEY Jr. *Aristocratic Redoubt. The Austro-Hungarian Foreign Office on the Eve of the First World War*. West Lafayette 1999; ŽUPANIČ; HORČIČKA a Králová. *Na rozcestí. Rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie*. Praha 2009, s. 9-47.

mozřejmě patřili hlavně příslušníci nejvyšší šlechty. Mezi c. a k. diplomaty proto najdeme jen málo nešlechticů a do nejprestižnější pozice velvyslance (v tehdy málo prestižní a nákladné misi ve Spojených státech amerických) se z neurozených vypracoval jen potomek bohaté velkoobchodnické rodiny Constantin Theodor Dumba (1856–1947).

V obecném diskursu převládá názor, že Československo bylo protišlechticky zaměřené. V rétorické i právní rovině to samozřejmě platí, v praxi ovšem úřady postupovaly jinak. Problém přijímání šlechticů do československé státní služby je mnohem složitější a má více rovin. V případě armády je prakticky totožný s osudy bývalých c. a k. důstojníků, jejichž nemalá část z vojska republiky dříve nebo později odešla, a to z několika důvodů. Prvním a nejčastějším byla neznalost služebního jazyka. Řada z nich sice češtině rozuměla, neovládala ji však natolik dobře, aby prošla zkouškami nezbytnými pro službu v československém vojsku. Další komplikaci představoval fakt, že někteří sloužili u zbraní, které v československé armádě neexistovaly (zejména loďstvo). A třetím a nejdůležitějším důvodem byla repatriace legionářů do vlasti. Tito muži, prvorepublikovou propagandou vyzdvihovali jako tvůrci republiky, byli ve státní službě výrazně zvýhodněni, a to v první řadě v armádě. Vzhledem ke skartaci obrovského množství materiálů z vojenského archivu bohužel neznáme důvody zamítání žádostí rakousko-uherských důstojníků, kteří se o pokračování kariéry v Československu snažili, ale nebyli přijati. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že aristokratů bylo mezi aktivními (nikoli záložními) důstojníky jen málo a většina z nich i po rozpadu říše stranila císaři. Neměli proto zájem sloužit nové republice.⁵

Situace v civilní státní službě byla odlišná. S výjimkou nejvýše postavených státních úředníků na úrovni místodržitelů a jejich zástupců, kteří většinou po vzniku republiky sami rezignovali, neměl nový stát důvod se kvalifikovaných byrokratů zbavovat – pokud se samozřejmě sami nediskreditovali spoluprací se separatistickými vládami v českém pohraničí. Někteří sice následně museli ze služby na nátlak českých nacionalistů odejít, naprostá většina ale ve své práci pokračovala.⁶ Jiná situace ovšem vládla na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde

5 K této otázce např. BŘACH. *Dva roky bojů a organizační práce*. Praha 2013, s. 153-169. Podrobněji též: MARŠÁLEK, S modrou krví.

6 Šlo zejména o příslušníky staré šlechty (nikoli ovšem aristokracie), kteří na konci monarchie byli úředníky v VI. či VII. hodnostní třídě. I po roce 1918 tak pokračovala kariéra Rudolfa svobodného pána Baillou (1869–1920), který odešel do penze roku 1919, či Arthura svobodného pána Daczický z Hesslowa (1874–1945), jenž byl dokonce roku 1922 jmenován ministerským radou. VYSKOČIL. *Moravský státní úředník a vrcholné Rakousko-Uhersko*. Dizertační práce. Brno 2007, s. 171 a 175; KLEČACKÝ. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918*. Praha 2020, s. 129. Bedřich Lobkowicz (1875–1931) dokon-

kromě neochoty sloužit novému státu hrála důležitou roli neznalost češtiny či slovenštiny.

Z analýzy archivních dokumentů vyplývá poměrně překvapivé zjištění, že Československo nijak proti šlechticům ve státní službě nepostupovalo, pokud splňovali předpoklady pro státní službu v novém státě. Změna poměrů se obvykle vůbec nedotkla příslušníků nedávno nobilitovaných rodin (samozřejmě většinou české národnosti), ze kterých někteří – například August Adolf rytíř Popelka (1887–1951), Jan rytíř Webr z Pravomilu (1873–1940) či Josef rytíř Koschin z Freudenhofu (1883–1940) – získali vlivná místa v prezidentské kanceláři.⁷

Zato diplomacie prošla zásadní proměnou. Její podobu výrazně ovlivnil ministr zahraničí a pozdější druhý prezident Edvard Beneš známý svým levicovým smýšlením i nedůvěrou k c. a k. úředníkům. Z jeho nařízení byl diplomatický sbor programově budován na nových základech. Za demokratické bylo považováno zrušení požadavku nezávislého příjmu, v tehdejších podmínkách samozřejmě neudržitelného, byť je třeba podotknout, že Československo své zaměstnance platilo hůře než podunajská monarchie. Místa vyslanců i úředníků pražské centrály tak měla být obsazena neurozenými, ale vysoce respektovanými osobami, které Beneš často hledal mezi českými univerzitními profesory.⁸ Ti sice byli novému státu plně loajální, problém však byl, že jen velice málo těchto mužů mělo zkušenosti s prací v zahraniční službě a ještě méně se těšilo respektu zahraničních partnerů.

Tyto nedostatky vynikly zejména v evropských monarchiích, kde aristokracie a její společenské styky i po roce 1918 hrály důležitou úlohu.⁹ Tento deficit vedoucí úředníci československého ministerstva zahraničí záhy rozpoznali, problém byl však v tom, že se příslušníci aristokratické elity do československé zahraniční služby nehrnuli. Pokud bychom za aristokraty považovali šlechtice,

ce v republice dosáhl postavení rady politické správy při Zemské správě politické v Praze. KPR-T, kart. 49, sign. 453/21(Lobkowitz, Bedřich a Leopold).

- 7 Srov. GUTH-JARKOVSKÝ. *Paměti, díl III. Na dvoře republikánském*. Praha 1929, s. 91.
- 8 Nabídku ovšem přijali jen málokteří. Byl mezi nimi např. Kamil Krofta (1876–1945), od roku 1919 řádný profesor československých dějin Univerzity Karlovy, který se v roce 1920 stal čs. vyslancem u Svatého stolce, roku 1922 ve Vídni a v roce 1925 v Berlíně. Od roku 1927 působil na pražské centrále jako šéf prezidia a faktický zástupce ministra zahraničí. V červnu 1936 odešel do důchodu, ovšem již v říjnu se do úřadu vrátil a byl jmenován ministrem zahraničí. Funkci vykonával až do 4. října 1938. Nadále se věnoval vědecké práci, po okupaci byl ale činný i v odboji a v létě 1944 byl zatčen. Propuštěn byl 5. května 1945, krátce nato ale zemřel.
- 9 V neformální rovině se to jasně ukázalo během Runcimanovy mise roku 1938. K této otázce podrobně: ŠEBKOVÁ. *Na cestě k Mnichovu. Runcimanova mise v Československu roku 1938*. Praha 2024. Též PALMER. *The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1938*. Dissertation. Queen's University of Belfast 1989.

kteří pocházeli z řad vyšší šlechty, pak (s přimhouřením obou očí) šlo o tři jedince. Ovšem ve chvíli, kdybychom hovořili o příslušnosti k elitě zaniklé habsburské monarchie, pak můžeme uvést jen jediného: Maxmiliána Ervína prince z Lobkowicz (1888–1967).¹⁰

Ostatní dva k aristokracii totiž nepatřili. První, František Bořek-Dohalský z Dohalic (1887–1951), sice pocházel ze starobylé rodiny povýšené roku 1764 do hraběcího stavu, ta ale nikdy neoplývala bohatstvím ani společenskými kontakty. Sňatkové partnery Dohalští nacházeli obvykle mezi méně významnými panskými či dokonce rytířskými rody a ve druhé polovině 19. století patřili (nadeneně řečeno) mezi hraběcí rody třetí kategorie. Ekonomická situace rodiny byla tak zoufalá, že Františkův otec František Karel (1843–1925) musel prodat poslední rodové statky a žít s rodinou v pronajatém bytě v Domažlicích.¹¹ Vzdělání svým synům zajistil jen díky stipendiím ze šlechtických nadací. Jeho synové (včetně Františka, jehož manželkou se stala dcera domažlického okresního hejtmana) tak byli od dětství svázáni s politickými a kulturními poměry českého venkovského maloměsta a o jejich vazbách k aristokracii a vídeňskému dvoru není možné mluvit.¹²

Ještě horší pozici měl Jiří z Zedtwitz (1889–1967), jehož předkové byli leníky českých králů. I on disponoval hraběcím titulem, problém však byl, že na území habsburské monarchie neplatil. Jeho předkové získali v době říšské sedisvakance od falcko-bavorského kurfiřta Karla Teodora, který po smrti Josefa II. roku 1790 několik měsíců zastával úřad říšského vikáře. Taková povýšení ale v Rakousku nebyla uznávána a Jiřího předkům se na rozdíl od jiných Zedtwitzů

10 Jméno Lobkowicz se psalo několika způsoby. V době monarchie bylo běžné, že v německých textech se užívala varianta Lobkowitz, zatímco v českých během druhé poloviny 19. století převládla varianta Lobkovic, jež se dnes obvykle užívá také v odborné a populárně-naučné literatuře. Po vzniku republiky se však rodina musela rozhodnout pro jedinou variantu. Dne 19. ledna 1919 proto Ferdinand Zdeněk (1858–1938) coby hlava rodu rozhodl, že všichni členové rodu budou závazně používat staročeskou podobu jména Lobkowicz. MAŠEK. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. (A – M)*. Praha 2008, s. 572. V textu je však tato varianta uvedena jen tehdy, pokud mluvíme o událostech po roce 1919. V ostatních případech je použita běžnější varianta Lobkovic, jež také převládala v tisku a dokumentech první republiky.

11 Šlo o malá panství Lštění (prodáno 1895) a Přívozec (prodán 1905) o souhrnné rozloze necelých 422 hektarů. PROCHÁZKA. *Topographisch-statistischer Schematismus landtäflicher Güter, grösserer Rustikalwirtschaften, Beamten und Pächte im Königreiche Böhmen*. Prag 1891, s. 150

12 Jeho úřední kariéra tak nebyla drahou diplomata z aristokratických kruhů, ale schopného kariéřního byrokrata. K jeho osudům viz HAZDRA. *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*. Praha 2015, s. 99-142. První Dohalského působiště v zahraničí bylo v Británii (1920–1923), kde se ale potýkal s finančními problémy. Po třech letech v Praze byl roku 1927 přeložen do Vídně, kde byly životní náklady neskonale nižší. Po roce 1945 zde vykonával úřad vyslance.

nepodařilo, aby jim byl zde zvláštním výnosem potvrzen. Důvodem nebyly jen chybějící zásluhy, ale především katastrofální ekonomická situace rodinné větve Neuschloss-Sorg, ze které Jiří pocházel.¹³ Jeho děd Georg Kajetan (1817–1878) byl sice důstojníkem (hejtmanem pěchoty), oženil se ale s neurozenou dívkou a měl jedenáct dětí. Jeho otec Viktor (*1858) již pracoval jako skladník státních drah a jen s obtížemi živil rodinu. Jeho životní partnerka navíc nebyla jen neurozená, ale také nemanželské dítě, což společenskou situaci rodiny opět výrazně poškodilo. Vrcholem byl skandál z roku 1912. Jiřího sestra Julie (*1894) se totiž živila jako neregistrovaná prostitutka a v tomto roce byla za krádež potrestána půlročním těžkým žalářem spojeným se ztrátou šlechtictví.¹⁴ Tato odnož Zedtwitzů tak navzdory svému původu a hraběcímu titulu (byť byl uznáván jen v Německu) neměla s aristokracií nic společného, a dokonce stála na nejnižších příčkách sociálního žebříčku. Jiří tak byl spíše selfmademanem.¹⁵

Za šlechtice je někdy též pokládán Mario Helversen-Helversheim (*1892), který pocházel ze starého říšského rodu roku 1666 povýšeného do starého českého panského stavu – ovšem jen po matce. Narodil se ve Vídni jako Mario Rudl. Jeho matkou byla baronka Miroslava (Slavina) Helversenová (1864–zřejmě po 1934), otcem akademický malíř a ve své době známý autor církevních obrazů Zikmund Rudl (1861–1936). Mario byl roku 1922 sice adoptován svou tetou Malvinou Helversenovou z Helversheimu (1852–1925), ovšem tento krok neznamenal, že by se stal šlechticem. K tomu bylo nezbytné panovnické schválení adopce, ke kterému v té době již logicky dojít nemohlo. I Helversenové byli navíc nemajetní a obživu nacházeli jako státní úředníci.¹⁶

-
- 13 Šlo o podlinii ašské větve rodu. Označovala se podle zámku Sorg (Smrčiny), který dnes již nestojí. Byl zbořen roku 1963 a na jeho místě byla vybudována silážní jáma.
- 14 K tomuto případu i k postavení Zedtwitzů v rakouské šlechtické obci viz ŽUPANIČ; FIALA a KOBLASA, *Šlechtický archiv*, s. 265-273 (zejména s. 267-268).
- 15 Do československé diplomacie přestoupil (stejně jako Dohalský a Lobkowicz) z politické správy roku 1920. Nejprve pracoval v konzulární službě v Těšíně a Katovicích, v letech 1924–1926 působil na pražské centrále, v letech 1926–1931 ve Stuttgartu (od roku 1930 jako konzul), v letech 1931–1934 byl opět v Praze. Roku 1934 byl vyslán do Varšavy, kde od března 1939 pracoval jako chargé d'affaires. Stejný úřad zastával u exilové vlády v Londýně a následně byl přednostou prezidia úřadu předsedy vlády v exilu. Po osvobození byl jako ministerský rada a následně odborový přednost přeložen na Úřad předsednictva vlády, odkud v lednu 1947 přešel na Ministerstvo zahraničí. Penzionován byl k 31. lednu 1949. DEJMEK, *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha 2013, s. 265-266.
- 16 Mario získal roku 1922 doktorát na pražské německé Karlově univerzitě. Helversen-Helversheim vystoupal v diplomatické službě Československé republiky poměrně vysoko. Řadu let působil na vyslanectví v Berlíně, v březnu 1936 byl jmenován legačním tajemníkem I. třídy. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se přihlásil k německé národnosti a jako jeden z mála československých diplomatů působil v německé zahraniční službě, konkrétně v Bulharsku.

Max Lobkowicz ovšem představoval zcela jinou kategorii. Byl bezesporu členem první společnosti monarchie a jeho předkové i příbuzní náleželi mezi nejvyšší evropskou elitu. Byl také spřízněn s řadou panovnických rodů a byl přímým potomkem řady králů i vévodů. Přesto o jeho životě víme poměrně málo.¹⁷

Maxův otec Ferdinand Zdeněk (1858–1938) patřil k nejbohatším rakouským aristokratům. Vedle řady svobodných (alodních) statků byl držitelem rodového fideikomisu založeného již roku 1677 a kromě postavení hlavy rodu disponoval jako jeden z mála šlechticů monarchie i vévodským titulem (vévoda roudnický). Max vystudoval německé Malostranské gymnázium a (stejně jako Bořek-Dohalský a Zedtwitz) právnickou fakultu české univerzity v Praze (1907–1913), kde v roce 1913 získal doktorát.¹⁸ Není zcela jasné, pro jakou životní dráhu se původně rozhodl. Protože jako druhorozený neměl nárok na rodový fideikomis, ale zároveň jej původ i materiální zázemí předurčovali k velké kariéře, rozhodl se pro státní službu. O působení v diplomacii zřejmě původně neuvažoval, protože po ukončení univerzity nastoupil v říjnu 1913 jako praktikant k okresnímu soudu pro Prahu – Malou Stranu, odkud přešel v březnu následujícího roku k Zemskému soudu civilnímu, kde působil do 31. července roku 1914.

Po mobilizaci byl k 1. srpnu 1914 zařazen v nejnižší důstojnické hodnosti praporčíka v záloze k hulánskému pluku č. 2. rakouské zeměbrany. Již 28. srpna byl ale přidělen (o vlivu rodiny můžeme v tomto ohledu jen spekulovat) jako ordonanční důstojník ke štábu generála jízdy Heinricha rytíře Kummera von Falkenfeld a 1. listopadu povýšen na poručíka v záloze. V lednu 1915 na ruské frontě vážně onemocněl a byl propuštěn do domácího léčení. Po návratu k vojsku byl 1. května 1916 povýšen na nadporučíka. Jeho vojenské materiály bohužel nejsou podrobné, ale podle všeho zůstal až do konce války u štábu a do válečných operací nezasáhl – na rozdíl od mladšího bratra Karla (1893–1916), který padl v červnu 1916. Není známo, že by mu bylo udělené nějaké vyznamenání a z armády byl propuštěn ještě před koncem války, v říjnu 1918. Následně

Z tohoto důvodu byl po osvobození vyšetřován Mimořádným lidovým soudem v Praze. AUK, Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 3, Matriky Německé univerzity v Praze, číslo NAD 187, s. 739; SOA Praha, MLS, kart. 352, spis. značka Ls 2211/46.

17 Jde nepochybně o důsledek neuspořádanosti a dlouhodobé nepřístupnosti rodového archivu roudnických Lobkowiczů. Za vše mluví fakt, že nejbohatší studií o jeho životě je bakalářská práce: ŠNOBLOVÁ. *Maxmilián Lobkowicz, aristokrat v československých službách*. Bakalářská práce. Katedra občanské výchovy a filozofie, Praha 2021. Další rozsáhlejší studií je práce POPELÁŘ. *Maxmilián Ervín Lobkowicz. Aristokrat velvyslancem republiky*. In PAVELEC; GAŽI a HAJNÁ, eds. *Ve znamení Merkura. Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. České Budějovice 2020, s. 717-728.

18 AUK, Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 2, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity III., s. 1316.

se vrátil do Čech a 23. téhož měsíce byl jmenován místodržitelským konceptním praktikantem v Praze, kde jej zastihlo vyhlášení republiky.¹⁹

V úřadě zůstal po rozpadu monarchie jen krátce a své působení ukončil k 13. lednu 1919. Na rozdíl od ostatních aristokratů, kteří většinu života – či alespoň řadu let, jako Bedřich – strávili coby c. k. úředníci, tedy Max sloužil monarchii (nepočítáme-li jeho působení u vojska) jako úředník jen velmi krátce a nemohl být nijak spojován s rakouským režimem, i když jeho původ a jméno mluvily o vazbách k zaniklé říši více než jasně.

V dramatických měsících roku 1919, kdy nová republika bojovala nejen o své hranice, ale také o svůj vnitřní charakter, kdy docházelo k nárůstu sociálního napětí a úřady se obávaly bolševické revoluce, navázal Max první kontakty s reprezentanty nového státu. Mířil přitom velmi vysoko a požádal o audienci přímo prezidenta Masaryka. Udělena mu byla 30. července v 11,00 hodin. Zajímavé je, že telegram s pozvánkou byl 22. července Maxovi poslán jak na zámek Bílina, tak do jeho pražského bytu na Pražském hradě, a protože úředníci kanceláře zřejmě o princí nevěděli nic podrobnějšího, byl pro jistotu napsán německy.

Z audience byl následně, 19. září, pořízen stručný zápis, ze kterého vyplývá, že Max s prezidentem jednal o záchraně rodových statků:

„Max dříve kníže z Lobkovic, spolumajitel roudnického panství. Žádal za ochranu proti obyvatelstvu v Roudnici z řad socialistů, které proti němu a jeho bratrovi je soustavně štváno, ačkoli ani on, ani jeho bratr ničím vinni nejsou a jeho bratr politicky činn ani nikdy nebyl.“²⁰

Do zámku totiž v polovině roku 1919 vtrhla 25členná dělnická delegace a požadovala, aby se rodina Lobkoviců do 48 hodin vystěhovala. Teprve po dlouhém jednání byl dojednan odklad této lhůty, přičemž dělníci Lobkovicům pohrozili, že pokud zámek neopustí, nechají ho obsadit 2000 lidmi.

Max prezidentovi oznámil, že již předtím zdarma poskytl řadu komnat k veřejně prospěšným účelům, a dokonce nabídl Ministerstvu školství přeměnu zámku na muzeum. Přesto však státní úředníci ani Revolučním národním shromážděním vyslaný sociálně demokratický poslanec František Biňovec problém nevyřešili. *„Biňovec sice lid hleděl uklidnit, ale způsobem naprosto nevyhovujícím, takže bylo vidět, že sám má z lidí strach. [...] Uvedl [...], že bylo vymoženo užití zámku k účelům průmyslovým, což vydával za úspěch své strany.“* Je nepochybné, že Lobkovicova žádost byla vyřízena příznivě, i když je diskutabilní, zda se

19 Kmenový list Maxe Lobkovicze. In AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1. V Kriegsarchiv ve Vídni nebyla jeho složka nalezena.

20 Cit. dle: zpráva z 19. září 1919. In KPR, kart. 260, sign. D 10429 (Lobkoviczové). I pro následující.

o obnovu pořádku v Roudnici zasadil přímo Masaryk. Na každý pád šlo o první kontakt mezi těmito muži, který Max v dalších letech promyšleně rozvíjel.

Není bez zajímavosti, že nedlouho po tomto setkání mladý Lobkowicz požádal o přijetí do zahraniční služby mladého státu. Nevíme, zda záměr konzultoval s prezidentem či zda ho Masaryk sám oslovil, nelze však vyloučit, že mu byl zájem nevyšších míst naznačen. Je také možné, že již tehdy Max před prezidentem prezentoval své velmi neortodoxní názory. O pár let později totiž František Soukup, jeden z „mužů 28. října“ a od roku 1929 předseda Senátu československého Národního shromáždění, kancléři Šámalovi řekl, že v rozhovoru s ním princ prohlásil, „že se cítí plným republikánem, že se vzdal všech výhod stavu a stojí věrně při státu“.²¹ Tento postoj byl u aristokrata jeho postavení tak neobvyklý, že vysvětloval charakteristiku, kterou Šámalovi roku 1921 údajně poskytl princ Bedřich: „Maxmilián [...] sekretář čsl. vyslanectví v Londýně považován svými vrstevníky za bolševika, přítel Fackel Krause.“²² O netradiční politické orientaci mladého prince svědčí i zápis v deníku známého historika Josefa Pekaře: „Max Lobkowicz nadšeně obhajuje Masaryka a Kramáře proti Lodgmanu a L. Hartmannovi.“²³

Tyto postoje, české národní cítění a zejména ochota spolupracovat při budování nového státu otevřely Maxovi cestu ke kariéře. Svou budoucnost na počátku 20. let ovšem viděl v diplomacii, ke které jej předurčovalo jak vzdělání, tak důležité kontakty. Ovládal také řadu jazyků – kromě češtiny němčinu, francouzštinu, angličtinu a polštinu. Žádost o přijetí zaslal na Ministerstvo zahraničí 24. dubna 1920.²⁴ Po absolvování nezbytného pohovoru byl k 6. červenci 1920 jmenován legačním tajemníkem II. třídy v VIII. hodnostní třídě.²⁵ S nástupem do služby tedy bylo spojeno významné povýšení, protože Max dříve, jako místopředsedelský koncipista, byl v XI. hodnostní třídě. Na ministerstvo nastoupil 1. srpna, o dva

21 Cit. dle: zápis kancléře Šámalu o rozhovoru s F. Soukupem, 4. června 1930. In tamtéž.

22 Cit. dle: nedatovaný spis č. 453/21, in: tamtéž. Viz též výše. Pravdivá je i informace o přátelství s Karlem Krausem, vydavatelem časopisu *Die Fackel*. O úzké vazbě k němu a k jeho přítelkyni baronce Sidonii Nádherné svědčí i to, že Max Sidonii pomáhal po smrti jejího bratra Karla (1885–1931) spravovat její velkostatek Vrchotovy Janovice.

23 Cit. dle: HANZAL, ed. *Deníky Josefa Pekaře 1916–1933*. Praha 2000, s. 64. V zápise jsou zmíněni Rudolf rytíř Lodgmann von Auen (1877–1962), který byl od listopadu 1918 do září 1919 (fakticky ovšem jen do obsazení Sudet čs. armádou v listopadu a prosinci 1918) zemským hejtmánem odštěpené provincie Německé Čechy (*Deutschböhmen*) Republiky německé Rakousko, a Ludo (Ludwig) Moritz Hartmann (1865–1924), rakouský historik, diplomat, sociálnědemokratický politik a od prosince 1918 do listopadu 1920 rakouský vyslanec v Německu.

24 AMZV, Osobní spisy 1945–1992, kart. 551 (Maxmilián Lobkowicz).

25 Datum jmenování do úřadu legačního tajemníka je ve spisech uvedeno odlišně. Kromě 6. července je zde i 30. červenec 1920. AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.

dny později složil služební přísahu a již 18. října byl přidělen na vyslanectví v Londýně.

Volba to nebyla jistě náhodná. Velká Británie představovala vedle Francie nejvýznamnějšího partnera Československa a to přesto, že oba státy nebyly vázány spojeneckými smlouvami. Zatímco v republikánské Paříži nehrál původ československých diplomatů zásadní úlohu, v Londýně byla situace odlišná. Královský dvůr i tradiční britská elita vyžadovaly odlišné přístupy, a proto bylo logické, že právě zde Československo nasadilo své dva jediné diplomaty se starošlechtickým původem: Maxe Lobkowicze a Františka Bořka-Dohalského. O důležitosti mise vypovídá i fakt, že se zdejším vyslancem stal roku 1925, po přeložení Vojtěcha Mastného do Říma, syn prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka Jan. Lobkowicz se nepochybně osvědčil a byl 10. března 1922 povýšen na legačního tajemníka I. třídy (VII. hodnostní třída).²⁶

Jeho působení v československé zahraniční službě ovšem musíme označit za mimořádně nestandardní. Z důvodu rodinné krize, jež bude ještě zmíněna, a pozice správce rodového majetku opakovaně žádal vyslance Mastného o dovolenou a neustále cestoval mezi Británií a Československem. Tento stav nebyl dlouhodobě únosný, ale Mastný nechtěl o diplomata s vynikajícími kontakty přijít. 9. listopadu 1923 se proto obrátil na Ministerstvo zahraničí v Praze s prosbou:

„Řešení takových absencí cestou mimořádných dovolených bylo by sotva trvale možno, z důvodů na snadě ležících. S druhé strany, Dr. Lobkowicz sám nerad by definitivně opouštěl službu diplomatickou, v níž našel zalíbení a ve které se ve směrech jemu svěřených úkolů velmi dobře osvědčil. Vzhledem k tomu, že se jedná o sílu kvalifikovanou speciálně pro určitý obor služby diplomatické v Londýně, dávám tamnímu úřadu na uváženou zásadní návrh, aby byl dán do příkaznosti, resp. na trvalou dovolenou a aby současně postavení jeho ve službě zahraniční bylo pozměněno v poměr honorárního ataše s titulem legačního tajemníka s nárokem na postup v hodnostních třídách a služebním příkazem u vyslanectví v Londýně. [...] Sekretář Lobkowicz by byl řešení analogickému velmi povděčen.“

Protože Edvard Beneš se změnou souhlasil, byl 15. listopadu 1923 návrh schválen. Max tedy nadále tedy zůstal diplomatem, ovšem nedostával žádný plat.²⁷

Lobkowiczova pozice byla skutečně neobvyklá a o jeho postavení v diplomacii dokonce jednala i pražská vláda. Oficiálně totiž byla jeho nepřítomnost

26 Přehled služby M. Lobkowicze z dubna 1938. In AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.

27 List vyslance Mastného z 9. listopadu 1923 s přípisem o schválení E. Beneše. Tamtéž (zde též citace).

v Londýně odůvodněna mimořádnou zdravotní dovolenou, což ale na počátku 30. let znemožnil výnos Nejvyššího správního soudu. Ten stanovil, že pokud je úředník déle než rok nepřítomen ve službě, bude přeložen do dočasné výslužby. Bylo proto konstatováno, že:

„na Lobkowiczovy žádosti třeba nahlížeti jako na dovolenou z důvodů rodinných. Dovolené za účelem činnosti v soukromém podniku apod. podléhají schválení vlády. I když tento případ jako zcela mimořádný není expressis verbis uveden mezi těmi, které vláda pro své rozhodnutí vindikuje, není pochyby, že tu jest dána vládní kompetence a ne pouze kompetence ústředního úřadu. Společenské postavení Lobkowiczovo a možnost užití event. jeho služeb ad hoc v prostředí anglickém, kde Lobkowicz je osobností všeobecně známou v kruzích šlechtických odůvodňuje návrh na ministerskou radu, aby i nadále dovolená jeho se prodloužila...“²⁸

Maxův význam pro československou zahraniční službu vystihuje interní zpráva československého Ministerstva zahraničí z února 1937:

„Když mu byla v roce 1926 udělena bezplatná dovolená, vyžádal si jeho šéf [Jan Masaryk], aby jeho jméno zůstalo v seznamu členů vyslanectví v Londýně. Předvídal totiž, že čas od času bude s výhodou moci použít L-[obkowicz]ových služeb pro styk s vlivnými anglickými kruhy. To se také opětovně stalo ve chvílích, kdy se objevila potřeba. Když na podzim 1933 bylo třeba vyslat do mezinárodního výboru pro německé emigranty československého zástupce, několik známých osobností z průmyslového světa postupně úkol odmítlo. Bylo pak apelováno na L[obkowicze], který misi přijal a obstarával ji na své útraty až do chvíle, kdy výbor byl rozpuštěn a Ženeva organizovala péči na jiném základě. Výbor byl pod předsednictvím Američana MacDonalda, Anglii zastupoval lord Cecil. Bylo třeba se účastnit řady schůzí v Ženevě, Londýně aj. L[obkowicz] je stále prostředníkem styků s některými těžko dostupnými kruhy anglického světa, kteří k němu dojíždějí nebo které může on vyhledat. Je příjemno, že se podle potřeby tyto styky dají kdykoli ještě na pokyn zintensivnět.“²⁹

Lobkowicz za svou mimořádnou pozici nepochybně vděčil i stále podpoře prezidentova syna, od roku 1925 vyslance v Londýně, Jana Masaryka, se kterým ho pojil přátelský vztah. Vyměňovali si dárky a mladý Masaryk snažil se jeho

28 Cit. dle: koncept protokolu vlády z 31. října 1934, tamtéž.

29 Cit. dle: koncept nedatované zprávy Ministerstva zahraničí schválený 28. února 1937. In tamtéž. Záležitosti německých uprchlíků přešly roku 1936 do kompetence zvláštní komise při Společnosti národů. Viz zápis kanceláře prezidenta Beneše, 10. dubna 1936, KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové).

pozici v zahraniční službě vylepšit.³⁰ I když si uvědomoval určitá omezení daná jeho osobností, vysoce oceňoval služby, které princ republiky prokazoval. Věděl totiž, že je zřejmě jediným z československých diplomatů, který má otevřené dveře do nejvyšší britské společnosti.

V tzv. Popisu způsobilosti, který musel coby šéf mise vyplňovat k práci jednotlivých úředníků, z roku 1925 Jan Masaryk vyzdvihl Maxovo skvělé chování, společenské vystupování i spolehlivost. Ze známek, které mu mohl udělit ve „školní“ stupnici 1 až 5, sice z devíti kategorií získal jen tři jedničky, ty jej však přesně vystihovaly. V kategorii „Způsobilost ve styku s jinými úřady“ Masaryk uvedl: „*Perfektní znalost řeči a velmi korektní a milé jednání se stranami a úřady činí ho pro Londýn těžko nahraditelným.*“ U jazykových kompetencí byla vyzdvižena dokonalá znalost češtiny, němčiny, angličtiny a francouzštiny. V bodu „*Chování a společenské vystupování*“ dokonce figuruje dvakrát podtržená jednička s přípisem: „*Znamení. Žena Angličanka, vzdělaná a kulturní osoba.*“ Nejhoršími známkami v devítibodovém dotazníku byly tři trojky týkající se úřednické činnosti. Vyslanec podotkl, že „*vyřizování aktů není jeho silnou stránkou, není dost hbitý a zdá se mi, že trpí úzkostlivostí, aby věc dobře provedl, a tím se zatěžuje – dobře a svědomitě šifruje – ne příliš rychle*“. Poukázal také na nedostatek iniciativy a upozornil, že Lobkowicz je sice plně schopen dočasného vedení úřadu (tedy případnému jmenování do funkce *chargé d'affaires*), ovšem „*k trvalému by potřeboval trochu více energie a koncentrovanosti*“. Celkové hodnocení ale vyznělo pozitivně: „*Naprostá loajálnost, ochota vyhovět. Má politické buňky a vzdor svému výsostnému vychování je skromný a charakterově znamenitý člověk.*“ V dalším hodnocení z roku 1928 se již trojky neobjevují a charakteristika způsobilosti je veskrze kladná: „*Snaha vyhovět a vzdor chatrnému zdraví zájem o úřad.*“³¹

Jan Masaryk totiž stejně jako Mastný rozpoznal Lobkowiczův význam pro zahraniční službu. Představoval totiž pro Československo naprosto neobvyklou směs odborně zdatného diplomata a aristokrata, který se mohl opřít nejen o své znalosti, ale též o příbuzenské a společenské vazby. Zejména ve Velké Británii nešlo deficit urozeného původu nahradit vzděláním ani odborností. Neméně kladně pak Československo kvitovalo, že si Lobkowicz všechny cesty i pobytové náklady platil ze svého, díky čemuž republika ušetřila značné finanční prostředky. Situace byla ale výhodná i pro Lobkowicze. Nebyl vázán každodenně

30 Srov. prosba prezidentova tajemníka Vladimíra Kučery legačnímu radovi Františku Bořku-Dohalskému do Vídně o předání balíčku cigaret Maxi Lobkowiczovi, který tehdy pobýval na Semmeringu, 21. prosince 1927, KPR, kart. 260, sign. D 10429 (Lobkowiczové). Srov. též. dopis J. Masaryka Ministerstvu zahraničních věcí z 20. května 1938. In AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.

31 In AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1. Zde i citace.

ními povinnostmi úředníka, ale zachoval diplomatický status a otevřené dveře k elitě československého státu, čehož v řadě případů (jak uvidíme) využíval ve svůj prospěch.

Za mimořádně důležitou považoval Jan Masaryk Lobkowiczovu činnost zejména v dramatických měsících roku 1938, kdy se princ, nepochybně i v důsledku urovnání dlouholetého sporu s otcem, na delší dobu vrátil do Londýna. Jak z Maxova osobního spisu vyplývá, v letech 1928 – 1938 byl prakticky stále na dovolené přerušované jen kratšími pracovními pobyty obvykle v trvání několika týdnů. Dne 15. dubna 1938 ovšem dovolenou přerušil a až do konce roku 1938 pracoval na vyslanectví v Londýně.

Tehdy byla jeho role skutečně nezastupitelná. V měsících a týdnech před sudetskou krizí a Runcimanovou misí byl Max prakticky jediným Čechoslovákem s otevřenými dveřmi k britské elitě, zatímco protistrana, Sudetoněmecká strana Konrada Henleina, se mohla opřít o řadu aristokratů, kteří měli na britských ostrovech podobně skvělé renomé, ale ve prospěch Československa se angažovat rozhodně nechtěli – Ulricha knížete Kinského či Maxe Egona prince Hohenlohe-Langenburga.³²

Jan Masaryk proto prosadil, aby byl Lobkowicz povýšen. Dne 8. dubna mu byl udělen titul legačního rady II. třídy a 20. května pak vyslanec vyzval Prahu

„k jeho okamžitému jmenování do vyšší platové stupnice odpovídající jeho věku i jeho postavení. [...] dovoluji si naléhavě doporučiti, aby Dr. Lobkowicz byl zvláštním opatřením neprodleně jmenován do IV. platové stupnice [...] Jeho další povýšení do III. platové stupnice by současně mělo být vedeno v patrnosti; v každém případě by bylo žádoucí, aby titul legačního rady [...] mu byl ponechán i napříště, až mu bude udělena další zdravotní dovolená.“

Vláda návrh odsouhlasila 24. června 1938.³³

Pozornost zasluží, že podrobnosti o specifické Lobkowiczově pozici v československé diplomatické službě nebyly obecně známy. Komunistické *Rudé právo* jej například roku 1931 nevybíravými slovy obvinilo, že si z funkce diplomata udělal výnosnou sinekuru,³⁴ ale v obraze nebyl o několik let později ani

32 Srov. PALMER, *The Runciman Mission*; ŠEBKOVÁ, *Runcimanova mise*.

33 Dopis J. Masaryka čs. Ministerstvu zahraničí, 20. května 1938; kopie zprávy čs. Ministerstva zahraničí pro M. Lobkowicze do Londýna, 15. července 1938. In AMZV, Londýnský archiv (dále jen: LA) 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.

34 *„Velkostatkář Lobkowicz byl zbaven šlechtických výsad, a poněvadž mu to republikánské občanství z velkostatků, lesů, vinic, pivovaru, zámku a jiných demokratických náležitostí v ČSR nevyňášelo, musela jej milovaná vlast zaopatřiti nadosmrti, aby měl co jíst. Jeho velkostatkářské korejtko bylo puncováno vysokou státní službou, v níž zvláště pěstění demokraté mohou*

nacistický Zahraniční úřad. Ten roku 1940 zaslal protektorátnímu Ministerstvu zahraničí v likvidaci³⁵ dotaz, zda byl Max řádným státním úředníkem, nebo jen „dobrovolným spolupracovníkem bývalého československého vyslanectví v Londýně s úředním titulem“. Pokud tomu tak bylo, pak se prý musí na „*prince von Lobkowicz nahlížet jako na soukromou osobu*“. Není zcela jasné, k čemu byla tato informace říšským úřadům třeba, protože Max Ervín ještě krátce před okupací českých zemí emigroval.³⁶

Maxova netypická kariéra spojená s dlouhodobými dovolenými byla důsledkem hned několika problémů, které jej velmi (mj. i psychicky) zatěžovaly. První a nepochybně časově nejnáročnější představovala záchrana rodových statků po vyhlášení pozemkové reformy. Přestože nebyla realizována v původně plánovaném rozsahu a velkostatkářům obvykle nezůstalo jen zákonem stanovených 150 hektarů orné nebo 250 veškeré půdy, představovala zásadní ohrožení rodových majetků, mimo jiné proto, že v jejím rámci byly často zabavovány se zemědělstvím bezprostředně nesouvisející podniky (lomy, pily, pivovary, cukrovary apod.), na kterých většinou prosperita statků stála.

Protože se starý vévoda Ferdinand Zdeněk pro tak náročný úkol necítil být povolán, předal 1. ledna 1920 správu roudnického fideikomisu Maxovi. Byl totiž jediným možným kandidátem. Starší bratr a designovaný dědic Ferdinand Josef (1885–1953) sice také vystudoval práva, ale mnohem raději se věnoval hře na klavír a vystupoval jako virtuos s českým kvartetem.³⁷ Poslední z bratrů Jiří (1902–1928) byl však příliš mladý a teprve roku 1921 nastoupil na Právnickou fakultu Karlovy univerzity.³⁸

už dosáhnouti k pořádnému žlabu. Tak se stal Lobkowicz legačním tajemníkem.“ Cit. dle: Jak zaopatřila republika Lobkowicze a jak invalidu. In *Rudé právo*, 1. září 1931, s. 4.

- 35 Protektorát Čechy a Morava nemohl vykonávat samostatnou zahraniční politiku, a proto bylo Ministerstvo zahraničí ke konci dubna 1939 zrušeno a poslední ministr zahraničí v protektorátní vládě Rudolfa Berana František Chvalkovský se stal vyslancem protektorátu v Berlíně. Na listu je jako adresát uvedeno „Ministerstvo zahraničních věcí v likvidaci“. K zániku protektorátního Ministerstva zahraničí viz PUTÍK. Protahování předem prohrané partie. Ministerstvo zahraničních věcí v likvidaci (1939–1941). In *Soudobé dějiny*, 1/2023, s. 68–98.
- 36 Zástupce Říšského zahraničního úřadu při Úřadu říšského protektora v Praze protektorátnímu Ministerstvu zahraničních věcí v likvidaci, 12. června 1940, tamtéž. AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.
- 37 Na rozdíl od bratrů vystudoval Právnickou fakultu německé Karlo-Ferdinandovy univerzity, kde získal doktorát 15. července 1910. AUK, Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 3, Matriky Německé univerzity v Praze, s. 160. K jeho osudům též: ZEMANOVÁ. *Hrabě hraje divadlo. Leopold II. Lažanský z Bukové (1854–1891)*. Praha 2024, s. 208–209.
- 38 V letech 1921–1925 vystudoval Jiří stejně jako jeho bratři Právnickou fakultu české Univerzity Karlovy. Dne 26. března 1927 zde získal titul doktora práv. AUK, Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 6, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity VI., fol. 2767.

Zatímco Max převzal řízení (nikoli ale vlastnictví!) rodového svěřenectví, jeho otec si ponechal plnou držbu alodních statků. Šlo ovšem pouze o formalitu, protože fideikomisní i alodní statky byly spravovány společně a měly společně účetnictví. Veškeré majetky roudnické větve v Čechách měly před reformou rozlohu přibližně 26 495 hektarů, z čehož zemědělská půda tvořila 11 176 hektarů, lesy pak 15 319 hektarů.³⁹

Na rozdíl od jiných velkostatkářů Max vsadil na osobní jednání, nikoli na soudy. Zřejmě právě proto již roku 1919 například poskytl byt v rodinném paláci v Jiřské ulici na Hradě tehdejšímu premiérovi Vlastimilu Tusarovi.⁴⁰ Velmi cenné ale byly zejména jeho kontakty v prezidentské kanceláři, kde opakovaně například žádal (a nepochybně úspěšně) o intervenci samotného Tomáše Garrigue Masaryka. Počínal si velmi obratně, protože neprotestoval proti reformě samotné, ale využíval své znalosti práva i průběhu pozemkových reforem v zahraničí ke kritice často neprůhledných kroků Státního pozemkového úřadu. Ty se týkaly zejména rozdílů mezi tržní a vyplácenou cenou za hektar, odůvodnění záborů přidružených závodů atd., ale zejména korupce a dopadu reformy na státní ekonomiku.⁴¹

Max svůj vztah s prezidentem pečlivě budoval. Často jej zval na zámek v Roudnici a adresoval mu řadu dopisů, často blahopřejných k narozeninám či ke znovuzvolení do úřadu.⁴² Velmi výmluvný byl list, který Masarykovi zaslal tři dny po prezidentské volbě, 30. května 1927:

„Můj víceletý pobyt v cizině zesílil ve mně dojem, že celý náš stát čím dále tím více nejen těží z toho, že jste právě Vy byl jeho zakladatelem, nýbrž že tento stát, dokud jen reprezentujete, dává světu záruku, že se od svých základních ideí v ničem nevzdálil a bohdá také nevzdálí. Dovedu si představití dojem nejistoty, jež by nyní přivodila změna v osobě našeho presidenta. Pocit studu a hněvu plní mi srdce, slyším-li nebo dočítám-li se poslední dobou často o rušné a hřmotné oposici proti Vaší nejen činnosti, ale i osobě, a to právě v těch vrstvách, jež si tolik zakládají na své inteligenci, svém národním smýšlení i na své občanské slušnosti.“⁴³

Pozemková reforma nakonec dopadla pro roudnické Lobkovice poměrně příznivě. Podle generální dohody se Státním pozemkovým úřadem z 21. března

39 Srov. ČERMÁKOVÁ. Vývoj a organizace majetkové držby roudnických Lobkoviců od roku 1920 do jejího zániku. In *Sborník archivních prací*, 1972, roč. 22, č. 1, s. 412-431..

40 POPELÁŘ, Maxmilián Ervín Lobkowicz, s. 717.

41 Max Lobkowicz kancléři Šámalovi, 26. srpna 1924, KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové).

42 Tamtéž.

43 Cit. dle: Dopis M. Lobkowicze T. G. Masarykovi, 30. května 1927, tamtéž.

1930 se rozloha rodinných statků sice zmenšila na 16 721 hektarů, ze kterých tvořila 5 464 zemědělská půda, nedošlo ovšem ke ztrátě významných průmyslových podniků ani zásadním hospodářským ztrátám a Max tak mohl přistoupit i k dalším investicím.⁴⁴

Max Lobkowicz ale nebyl jednoduchou osobností a měl i své stinné stránky. Tady je třeba zmínit jeden zajímavý dokument z roku 1921, který se dochoval v Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Autor textu není uveden, jde ale o přílohu interního spisu, který kancléř Přemysl Šámal předal Janu Hajšmanovi, od roku 1920 řediteli politického zpravodajství Ministerstva vnitra. Dokument zřejmě vznikl na základě Šámalova osobního rozhovoru s Bedřichem Lobkowiczem (1881–1923), hlavou mělnické linie rodu, který po vzniku republiky stál v čele Svazu československých velkostatkářů a usiloval o spolupráci s elitami nového státu.⁴⁵ Obsahuje charakteristiky významných členů rodu Lobkoviců a k Maxově rodině je uvedeno: „*Ferdinand Zdeněk [...] veliký katolík, na což mnoho již peněz vydal. O politiku mnoho se nestará. On i jeho synové dědičně zatíženi.*“⁴⁶

Mohlo jít samozřejmě o pomluvu, ovšem jak z dalších událostí vyplývá, tvrzení mělo zřejmě reálný základ. Dva ze synů vévody Ferdinanda Zdeňka totiž skutečně trpěli vážnými psychickými problémy a nelze vyloučit, že podobné, byť nikoli tak vážné problémy měl i Max. Pro tuto hypotézu hovoří např. pozdější zpráva kancléře Šámala z 22. května 1930, která se týkala Maxova dlouhého sporu s otcem:

*„Upozornil jsem pana presidenta, že dle důvěrné zprávy Dra. Schauer-
ra⁴⁷ lze pozorovat u Maxe Lobkowicze buď vypuklou, nebo vypukávající
duševní chorobu. Poněvadž pan president dle důvěrné zprávy slíbil Lob-
kowiczovi, že jej navštíví, požádal jsem pana presidenta, aby při rozmluvě*

44 K reformě viz NA, MZ IX., inv. č. 247, kt. 179. Po druhé světové válce (k roku 1948) tvořil rozsah Maxových statků 15 901 hektarů, což znamenalo, že zřejmě sám po reformě další půdu odprodal či odstoupil. Na druhé straně roku 1936 koupil za 8,7 mil. Kč rozhodující balík akcií firmy Mattoni. Tamtéž, inv. č. 244, 1-100, kt. 168, fol. 84. Též ČERMÁKOVÁ, Vývoj a organizace majetkové držby rodnických Lobkoviců, s. 415; POPELÁŘ, Maxmilián Ervín Lobkowicz, s. 722.

45 Nedatovaný spis č. 453/21 a dopis P. Šámala J. Hajšmanovi z 9. května 1921. In KPR-T, kart. 49, sign. 453/21 (Lobkowicz, Bedřich a Leopold). D. Jelínková Homolová zaměnila tohoto Bedřicha za Bedřicha Lobkowicze (1875–1931) z křimické větve, pozdějšího radu při Zemské správě politické v Praze. JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita. *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu 1918–1948*. Praha 2017, s. 76–77.

46 Jde o onen spis, jehož autorem měl být Bedřich Lobkowicz. Cit. dle: Nedatovaný spis č. 453/21. In KPR-T, kart. 49, sign. 453/21 (Lobkowicz, Bedřich a Leopold).

47 JUDr. Antonín Schauer (1860–1940), právní zástupce Ferdinanda Zdeňka Lobkowicze, byl vlivným a respektovaným advokátem a angažoval se i v politice. Od roku 1906 byl poslancem Českého zemského sněmu za mladočeskou stranu, v éře Československa byl členem Československé národní demokracie. Byl také členem správních rad bank a průmyslových podniků.

*s ním měl toto upozornění na paměti, poněvadž očekávám, že Lobkowicz začne o svých sporech s otcem, a jistě by každého výroku pána presidentova, třebaš i v důvěrné rozmluvě proneseného, mohl zneužít.*⁴⁸

Otázkou je, co bylo spouštěčem propuknutí těchto nemocí. Je pravděpodobné, že se jednalo o důsledek hluboké rodinné krize, jež v rodině vypukla na počátku 20. let a trvala prakticky až do roku 1938. Její počátky musíme hledat v roce 1920. Již o vzniku republiky očekávala většina aristokratů zrušení fideikomisů, které byly předmětem kritiky ze strany státu již od 18. století.⁴⁹ Přestože k tomu nakonec došlo až v roce 1924, rozhodl se vévoda Ferdinand Zdeněk už nedlouho po pádu monarchie, že v případě přijetí zákona budou dosavadní nástupnická pravidla nahrazena prostou primogeniturou. Dědicem těchto statků se měl stát prvorozený Ferdinand Josef, přestože byl správcem veškerých lobkovic-kých majetků z praktických důvodů mladší Max.

Ferdinand Josef ale v této době udržoval poměr s Leopoldinou Klotildou Volkovou (1888–1970), familiárně zvanou Ilka, s níž sdílel společné zájmy, zejména vašeň pro hudbu. Z jeho strany známost nebyla dočasnou aférou, ale hlubokým vztahem, jenž byl rozhodnut potvrdit sňatkem. Manželství budoucí hlavy knížecího rodu s dívkou z měšťanské rodiny ale nebylo žádoucí a princovo rozhodnutí narazilo v příbuzenstvu na prudký odpor. Princ však trval na svém. Tím porušil rodovou dohodu, kterou 28. března 1611 uzavřel s dalšími Lobkovici jeho předek, první kníže Zdeněk Vojtěch (1568–1628). Tehdy bylo z důvodu zachování postavení rodu v rámci panského stavu ustanoveno,

*„aby žádný z nich ani z potomkův, chtějíce vstupovati v stav manželství, jiné osoby sobě manželku nebrali, leč jen té, která by z dobrých a poctivých rodičův splozena a v řádu a stavu jim rovna aneb vzácného, starožitného rodu rytířského byla, a pakli by který z nich v tom tak nezachoval, aby statek svůj pozemský propadl a ten na jeho nejbližší příbuzné spadl, on pak aby nikdy titule a erbů Lobkovského užívati, ani se z Lobkovic psáti nemohl, také aby se k němu žádný z rodu neznal“.*⁵⁰

Rodová dohoda nebyla Lobkovici nikdy porušena a ještě na počátku 20. století představovalo základní podmínku nejen příslušnosti k rodu, ale také nabytí fideikomisu a titulů panujícího knížete a rodnického vévody.

Je zajímavé, že Leopoldina Volková měla dokonce velmi urozené předky, zároveň však byla nemanželským a nelegitimovaným dítětem. Její biologický

48 Cit. dle: Opis interní zprávy Přemysla Šámala z 22. května 1930. In KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové).

49 K této otázce např. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 250-251.

50 Cit. dle: SEDLÁČEK, August. Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanů. In *Věstník Královské České Společnosti Nauk*. Praha 1914, s. 14.

otec Leopold hrabě Lažanský (1854–1891) se k ní nehlásil, její matku odbyl nízkými alimenty ve výši 240 zlatých ročně a dcera teprve z jeho pozůstalosti obdržela 6000 zlatých.⁵¹ Díky této sumě však získala velmi dobré vzdělání – odmaturovala na dívčím lyceu spolku Vesna v Brně a následně studovala hudbu v Hellerau u Drážďan ve škole skladatele a pedagoga švýcarského původu Émile Jacques-Dalcroze. Když v Praze roku 1912 vznikl Spolek Jacques-Dalcroze, stala se jeho členkou a zde se také seznámila s princem Ferdinandem Josefem, který spolek finančně podporoval.⁵²

Roku 1920 sice již monarchie neexistovala, fideikomisy však zůstaly zachovány a s nimi i pravidla nástupnictví – byť byly v příkrém rozporu s demokratickými zákony Československé republiky. Ferdinand Josef nakonec o jméno Lobkowicz nepřišel, musel se však vzdát svého postavení a nároku na dědictví. Smlouvou z 21. října 1920 vévoda Ferdinand Zdeněk oficiálně určil jako dědice roudnického fideikomisu mladšího Maxe Ervína. O den později, 22. října, Ferdinand Josef tento dokument uznal, rezignoval na postavení budoucí hlavy rodu i majetek a byl následně od rodiny vybaven solidní rentou. Oženil se 5. února 1921. Postavení tzv. dědičného prince tím přešlo na druhorozeného Maxe, který měl po otci zdědit i tituly vévody roudnického a panujícího knížete z Lobkowicz. Samozřejmě jen formálně, protože šlechtictví bylo v Československu zrušeno již roku 1918.

Situace se ovšem zásadně změnila roku 1924. Nejprve se 8. ledna Ferdinandu Josefovi a Ilce narodil syn Zdeněk Hyacint (1924–1964) a následně, 1. prosince, uzavřel Max v Londýně sňatek s Gillian Margaret Hope Somerville (1890–1982). Trebaže její jméno znělo urozeněji než Leopoldiny Volkové, její společenská pozice nebyla z úhlu pohledu Lobkowiczů o nic lepší.

Ani ona nebyla totiž šlechtičnou. Sommervillové byli starobylym skotským klanem a jeho hlava od roku 1435 nosila titul barona, ovšem posledním členem této větve byl Aubrey John, 19. lord Somerville (1838–1870). Není navíc jisté, zda mezi baronskou linií a předky pozdější paní Lobkowiczové existovala přímá genealogická souvislost. Gillianina rodina sice nosila stejné jméno a znak, ale jejím nejstarším doloženým předkem byl až William Somerville, který žil ve druhé polovině 17. století ve Skotsku. Šlo o kalvinistického duchovního, příslušníka tzv. skotské církve (*Church of Scotland*), jež byla výnosem krále Karla II. roku 1690 zakázána. Z obav o život proto s řadou dalších skotských protestantů emigroval do irského Ulsteru.

51 Jméno otce v matrice není uvedeno. Viz záznam z 6. prosince 1888 v matrice vídeňské katolické farnosti Nejsvětější trojice v Alservorstadt in: (online) <https://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/wien/08-alservorstadtpfarre/01-42/?pg=381>, cit. dne: 23. 1. 2025.

52 ZEMANOVÁ, *Hrabě hraje divadlo*, s. 211.

V Irsku rod pokračoval mladším synem, který se usadil v hrabství Cork.⁵³ Rodina patřila mezi zdejší protestantskou elitu a v 18. století jí byl potvrzen erb. Šlechtický titul však nezískala.⁵⁴ Gillianin děd, podplukovník pečoty Thomas Henry Somerville (1824–1898), zastával čestný úřad vysokého šerifa (*high sheriff*) hrabství Cork. Oženil se s Adelaide Elizou Coghillovou (1831–1895), dcerou viceadmirála sira Josiaha Coghilla.⁵⁵ Rodiči Gillian pak byli Aylmer Somerville (1865–1928), který z důvodu prestiže přijal také matčino příjmení a psal se Coghill Somerville, a Emmeline Sophia Sykesová (zřejmě 1865–1900). Otec zastával úřad smírčího soudce a později, za první světové války, sloužil jako kapitán v britské armádě.

Somervillové tedy nepochybně patřili mezi přední rody hrabství Cork, nikoli ale mezi britskou aristokracii a ani zdaleka nesplňovali nároky kladené na partnerky knížat Lobkoviců. Největší problém nepředstavoval fakt, že Gillian nebyla katoličkou, ale skutečnost, že byla rozvedená. Jejím prvním manželem byl od roku 1911 Francis Hugh Bonham-Carter (1879–1960) z vlivné anglické rodiny.⁵⁶ Manželství však zůstalo bezdětné a roku 1922 bylo rozvedeno. Ještě žádný Lobkovic se ale neoženil s rozvedenou ženou a navíc protestantkou a další bouři nevole vzbudil v rodině fakt, že se sňatek v důsledku nevěstina rozvodu uskutečnil na městském úřadě v Hannover Square v Londýně. Podle církevního práva tak Max zůstal svobodný a byl vůbec prvním členem rodu, který uzavřel občanský sňatek.⁵⁷

Princova rodina se s tímto manželstvím vyrovnávala jen obtížně. Hluboká roztržka nastala zejména mezi Maxmiliánem Ervínem a Adamem Ferdinandem

53 *Drisdan House (History)*, (online). In <https://drishane.com/history/>, cit. dne: 23. 4. 2024..

54 Patřili mezi poměrně volně vymezenou skupinu tzv. gentry. Tento pojem označoval jak potomky šlechtických rodů bez nároku na titul (dědil se v primogenituře), tak členy zámožných rodin, vyšší úředníky a důstojníky. Viz BURKE. *The general Armory of England, Scotland, Ireland and Wales, comprising a Registry of armorial Bearings from the earliest to the present Time*. London 1884, s. 949.

55 Viceadmirál sir Josiah Coghill byl 3. baronetem (1773–1850). Dědičný šlechtický titul získal roku 1778 jeho otec John Cramer (1732–1790), který dříve, v roce 1775, přijal příjmení svého prastrýce Marmaduke Coghilla (1673–1738), kancléře irské státní pokladny (*Chancellor of the Exchequer of Ireland*). K rodu Coghillů podrobně: COGHILL. *The Family of Coghill 1377 to 1879*. Cambridge 1879.

56 Jejím zakladatelem byl sir John Carter (1741–1808), syn obchodníka, který byl řadu let starostou města Portsmouth a roku 1773 byl povýšen do šlechtického stavu. Jeho syn John (1788–1838) se stal advokátem a zasedal v Dolní sněmovně jako poslanec za Portsmouth. Aby mohl zdědit majetek bratrance Thomase Bonhama, změnil si roku 1823 jméno na Bonham-Carter. Několik členů rodu bylo povýšeno do šlechtického stavu, žádný ale dědičně. Švagr Gillian, Air Commodore (brigádní generál) Ian Malcolm Bonham-Carter (1882–1953) byl vysokým důstojníkem letectva a za druhé světové války působil na velitelství RAF.

57 AMZV, Osobní spisy 1945–1992, kart. 551 (Maxmilián Lobkowitz).

hrabětem Schall-Riaucourem (1883–1949), manželem jeho nejstarší sestry Marie Rosy (1887–1967). Maxovu hořkost ještě prohloubil krok vydavatelství Justus Perthes, které od roku 1785 vydávalo slavný *Gothajský genealogický almanach*. Tyto příručky informovaly o rodinných poměrech šlechty, přinášely informace o nobilitacích a pro řadu rodů představovaly významnou pomůcku při výběru potenciálních urozených partnerů. Nejprestižnější část této řady, *Almanach de Gotha*, evidoval panující a dříve panující rody, včetně Lobkoviců.⁵⁸

Právě v tomto almanachu byl Maxmilián Ervín od roku 1922 uváděn jako hlava rodu. Šlo o omyl vydavatelství, respektive chybnou interpretaci výnosu jeho otce Ferdinanda Zdeňka z 21. října 1920. Vévoda totiž Maxovi předal řízení fideikomisu, nerezignoval však se synem Ferdinandem Josefem, jak bylo v almanachu uvedeno, v jeho prospěch. V důsledku (níže rozebraných) sporů ale Ferdinand Zdeněk za přítomnosti notáře 23. srpna 1933 vydal na svém zámku Bílina prohlášení, v němž konstatoval, že se v roce 1920 vzdal správy svěřenectví, nikoli postavení hlavy rodu. Nešlo o informaci pro rodinu, která to samozřejmě věděla, ale o zprávu celé aristokratické společnosti a informováno bylo i nakladatelství Justus Perthes. V roce 1934 proto byla v almanachu provedena patřičná oprava. Tento krok byl ale veřejností chybně interpretován jako vyloučení Maxe Ervína z následnictví fideikomisu, proti čemuž se postižený ostře ohradil. Protože se ve věci angažoval také jeho švagr Schall-Riaucour, obvinil jej z křivé výpovědi. Spor skončil vítězstvím prince Maxe, jemuž se muselo vydavatelství omluvit.⁵⁹

Maxův problém spočíval v tom, že svým sňatkem porušil stejně jako jeho starší bratr Ferdinand Josef rodový kodex. Společenské postavení Gillian Sommerville bylo sice lepší než Ilky Volkové, v její prospěch však mluvila skutečnost, že nebyla rozvedená a hlásila se ke katolické církvi. Z pohledu zákona však měl Max zdánlivě trumfy ve svých rukou. Dne 3. července 1924 totiž československé Národní shromáždění přijalo zákon č. 179 O zrušení svěřenectví, kterým byly odstraněny fideikomisy. Při jejich dědění se nadále mělo postupovat podle standartních dědických zákonů s tím, že ve věci nejbližšího budoucího dědice musela být do šesti měsíců od přijetí zákona uzavřena dohoda. Ta u roudnických Lobkowiczů existovala od roku 1920 a Maxův sňatek jeho nárok na fideikomis nemohl ovlivnit. To ostatně potvrzoval i paragraf 2 zmíněného zákona: Pokud bylo uzavřeno čekatelství na fideikomis, nehledí se „k omezením zřizovacích listin, která se přičítají právnímu řádu nastalému po 28. říjnu 1918 zrušením šlech-

58 Do knížecího stavu byli Lobkovicové povýšeni již roku 1624. Místo na Říšském sněmu, které zároveň znamenalo jejich uznání coby panovnického rodu, ale získali až v roce 1653, a to na základě držby okněžněného hrabství Sternstein.

59 ŠÍBALOVÁ. *Maxmilián Ervín Lobkowicz – biografie diplomata. Potomek šlechtického rodu ve státní správě*. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova 2009, s. 28-29.

tictví (pro nerovný sňatek, nedostatek šlechtictví neb určitého počtu šlechtických předků a podobným)“⁶⁰

Jiná byla ovšem situace v případě alodního majetku, který nebyl součástí fideikomisu. S tím mohl Maxův otec svobodně zacházet. Pokud totiž o nárok na něj po sňatku s Ilkou přišel nejstarší Ferdinand Josef, nebyl důvod, aby stejně nepostupoval i vůči Maxovi. Už proto, že měl ještě syna Jiřího. Druhou variantu představovala nová dohoda mezi roudnickými Lobkovici. Tu komplikoval fakt, že Max byl správcem celého jmění rodiny a rozhodně nehodlal na část majetku dobrovolně rezignovat. Střetl se však se silným soupeřem. Otěže sporu za svého nervově labilního manžela totiž převzala Ilka. Odmítla, aby byl jejich syn Zdeněk Hyacint z důvodu sňatku rodičů zbaven nároku na celé dědictví, když podobný svazek uzavřel i Max. Protože v rámci rodiny nebylo dosaženo dohody, obrátila se na soud, který jí dal ve všech instancích za pravdu. Max se s tím nehodlal smířit a vypukl několikaletý spor.⁶¹

Teprve po dlouhých vyjednáváních vedených právními zástupci obou stran došlo v listopadu 1927 k vyrovnání. Max ustoupil a materiální postavení rodiny Ferdinanda Josefa se významně vylepšilo. V rámci rodové dohody z roku 1920 mu náležela roční apanáž ve výši 120 000 Kč ročně. Ta mu zůstala i nadále, ale Max Ervín mu musel do dvou týdnů vyplatit 14 milionů Kč v hotovosti. Dalších 6 milionů měl uhradit do půl roku, a to buď hotově, nebo odstoupením jednoho z rodinných velkostatků – Lobkovic, Jezeří či Nelahozevse (podle výběru Ferdinanda Josefa) – s nejméně 1000 až 1500 ha půdy.⁶² Dále byl Ferdinandu Josefovi, jeho ženě, dětem a potenciálním vnukům vyhrazen bezplatný byt v pražském Lobkovickém paláci na Pražském hradě, který měl mít šest pokojů, kuchyň, příslušenství a pokoje pro služebnictvo, a letní byt na zámku Jezeří. Oba apartmány měly být vybaveny starožitným nábytkem a koberci ze zámku v Roudnici. S tímto věčným břemenem ale Max nesouhlasil a ještě k datu podpisu smlouvy nebyla záležitost dořešena. Zavázal se proto, že pokud by rodina Ferdinanda Josefa byty nakonec nezískala, vyplatí jí odškodné 500 000 Kč za apartmán v Jiřské ulici a 250 000 Kč za Jezeří.

Zajímavá pasáž se týkala movité části rodového fideikomisu tvořící důležitou část rodové paměti – uměleckým sbírkám (zejména slavné lobkovické galerii) a knihovně. I v tomto případě byl designovaným dědicem Max. Ovšem pokud by on nebo některý z jeho dědiců musel tento majetek (či jeho část) prodat, měla třetina získané částky náležet potomkům Ferdinanda Josefa. Poslední záležitost dohody řešila dědické nároky rodiny Ferdinanda Josefa. I nadále byl jak on, tak

60 Cit. dle: Zákon 179/1924 Sb. ze dne 3. července 1924 O zrušení svěřenství.

61 Podrobněji ŠÍBALOVÁ, *Maxmilián Ervín Lobkowicz – biografie diplomata*, s. 36-37.

62 Rodina později získala velkostatek a zámek Lobkovice.

jeho děti vyloučeny z dědictví bývalého fideikomisu, měli však nárok na podíl z alodních statků vévody Ferdinanda Zdeňka, jež se měly dělit až po jeho smrti.⁶³

Jednání musela být pro celou rodinu nepřijemná i psychicky vyčerpávající. To se ukázalo v den uzavření smlouvy, 2. listopadu 1927. Atmosféra musela být extrémně vyostřená, protože Jiří napadl bratra Maxe kuchyňským nožem a musel být internován v nervovém sanatoriu dr. Leopolda Kramera v Bubenči. Jeho stav se zde nelepšil, a tak byl převezen do psychiatrické léčebny v Horních Rakousích, odkud jej propustili až počátkem roku 1928. O vyléčení ale nemohlo být řeči, protože jen o pár týdnů později, v březnu 1928, ukončil ve francouzském Cannes svůj život skokem pod vlak.⁶⁴ Ve stejné době propukla plnou silou nervová nemoc i u Ferdinanda Josefa, který se také pokusil o sebevraždu, ovšem neúspěšně. Musel ale být umístěn v sanatoriu Neufriedenheim v Mnichově a zbaven svéprávnosti. Zemřel však až roku 1953.⁶⁵

Je nepochybné, že obě zmíněné události – Maxův sňatek a spor s rodinou bratra Ferdinanda Josefa – vedly k výraznému zhoršení vztahů v rámci užší rodiny roudnické větve Lobkowiczů. Nelze vyloučit, že stály i v pozadí dalšího, mnohem delšího střetu syna s otcem, jehož součástí byla zmíněná „nepříjemnost“ spojená s úpravou textu *Gothajských almanachů*.

Je vysoce nepravděpodobné, že by vztahy mezi Ferdinandem Zdeňkem a Maxmiliánem Ervínem byly ovlivněny princovou politickou orientací a jeho podporou Československé republiky. O tom alespoň žádné dochované zdroje (rodinné, z prezidentské kanceláře či státních úřadů) nemluví. Zdá se, že v pozadí stály výlučně zmíněné rodinné záležitosti – vévodův nesouhlas se synovým výběrem životní partnerky a snad i s jeho touhou po majetku, která se mj. projevovala neochotou k vyrovnání se starším bratrem. Svědčil by o tom i následující spor, který vypukl v lednu 1927, tedy ještě před uzavřením dohody s rodinou Ferdinanda Josefa. Přestože byla jeho příčina vlastně malicherná, trval deset let, stál rodinu miliony korun, a (jak ze zpráv nezúčastněných pozorovatelů vyplývá) vyvolal také u Maxe zhoršení psychického stavu.

Informace o průběhu sporu jsou dobře známy nejen z tisku, ale také z korespondence. Max se totiž snažil využít veškerých kontaktů, které měl k dispozici (prezidenta, jeho kanceláře i vůdčích československých politických představi-

63 Viz smlouva uzavřená mezi JUDr. Maxem Ervínem Lobkowiczem jako nástupcem lobkovickeho svěřenectví a generálním plnomocníkem Ferdinanda Zdeňka Lobkowicze na jedné a JUDr. Ferdinandem Josefem Lobkowiczem jako otcovským opatrovníkem Zdeňka Hyacinta a Klotildy Lobkowiczových schválená vrchnoopatrovníckým soudem Okresního soudu civilního pro Prahu-západ, odd. V, z 10. listopadu 1927.

64 *Venkov*, 31. března 1928, s. 2. Též ŠÍBALOVÁ, *Maxmilián Ervin Lobkowicz – biografie diplomata*, s. 37.

65 ZEMANOVÁ, *Hrabě hraje divadlo*, s. 211.

telů), a ovlivnit casu ve svůj prospěch. Zatímco ale jeho prosby o intervence ve věci pozemkové reformy byly přijímány s pochopením, tato záležitost mezi oslovenými vzbuzovala přinejmenším rozpaky.⁶⁶

Podle zpráv v tisku, ale i těch, jež Max a následně i právní zástupce jeho otce Ferdinanda Zdeňka JUDr. Antonín Schauer sdělovali prezidentské kanceláři, bylo důvodem sporu rozhodnutí starého vévody o zřízení zahrádek nad jedním z dolů na velkostatku Bílina, jež spravoval jeho syn. Vévoda se tímto krokem údajně snažil zabránit rozšíření těžby, ovšem Max byl přesvědčen, že jde o intriku důvěrníků jeho otce – dvou ředitelů a (blíže nespecifikovaného) hraběte Silva-Taroucy.

Princ na rozšíření těžby trval. Argumentoval přitom jak důvody ekonomickými, tak (v dopisech prezidentské kanceláři) sociálními. Zřízení dalších dolů podle něj mělo vytvořit pracovní místa pro dvě tisícovky dalších dělníků, což mělo v tehdejší době značnou váhu. Protože vévoda odmítal ustoupit, požádal Max v červnu 1928 soud o vyvlastnění pozemků nad doly, které byly součástí alodního majetku jeho otce. Ferdinand Zdeněk na tento krok reagoval výnosem z 24. října 1928, jimž Maxovi odebral plnou moc ke správě svých statků. To vedlo k separaci fideikomisního a alodního majetku Lobkowiczů a rozdělení do té doby společného účetnictví.

Při komplikovala jak neústupnost obou aktérů, tak některé Maxovy neobvyklé kroky. Právní zástupce Ferdinanda Zdeňka dr. Schauer například tvrdil, že je princ zcela ve vleku svého plnomocníka JUDr. Aloise Palečka, kterému z blíže neuvedených důvodů do zemských desk v červenci 1929 zaknihoval částku 1 milionu Kč, za níž se zaručil velkostatkem v Roudnici. O proplacení této, tehdy obrovské, sumy mohl Paleček nebo jeho dědici požádat kdykoli.⁶⁷

Žaloba byla roku 1931 rozhodnuta v Maxův prospěch, ovšem protistrana se odvolala a soud pokračoval v dalších instancích. Max proto musel pobývat v Čechách stále častěji. Od konce prosince 1930 do poloviny roku 1937 se proto diplomatické činnosti téměř vůbec nevěnoval a byl stále na mimořádné dovolené.⁶⁸ Protože se cítil velmi nejistý, usiloval o prezidentovu podporu – a to nejen přímo, ale i přes prostředníky. Jednal například s vlivným novinářem a přítelem T. G. Masaryka Bedřichem Hlaváčem⁶⁹ či předsedou senátu Františkem Souku-

66 K případu viz např. HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, s. 202-203; ŠÍBALOVÁ, *Maxmilián Ervín Lobkowicz – biografie diplomata*, s. 37-38.

67 Prohlášení Maxe Lobkowicze z 3. července 1929 potvrzené 3. července 1929 Martinem Mikulášem, notářem v Roudnici, a 29. září 1929 vložená do desk zemských a pozemkových knih v Praze. KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové).

68 Osobní výkaz M. Lobkowicze, sine dato (zřejmě 1948). In AMZV, LA 1939–1945, Správa úřadování, kt. 479/1.

69 Srov. zpráva kancléře P. Šámala sekčnímu šéfovi Prezidentské kanceláře JUDr. J. Webrovi

pem, kteří se za něj následně přimlouvali u Přemysla Šámala a žádali jej, aby intervenoval v princův prospěch.⁷⁰

Prezidentův kancléř měl v této době na Maxe již vyhraněný názor a byl si také dobře vědom pozadí procesu:

*„Mluvil jsem s Dr. Soukupem také o tom, jak téměř veškeré děti této rodiny propadly buď trvale, nebo na čas, duševním nemocem. Dr. Soukup sám uváděl, že Max Lobkowicz prosedává při práci celé noci a chodí teprve ráno spat, což by také nasvědčovalo jakési duševní nepravidelnosti. Sdě-
lil jsem Dru. Soukupovi, že pan prezident hodlá některý den Lobkowicze navštívit na oběd, že jsem pana presidenta upozornil na duševní chorobu, v rodině panující, i na to, aby pan prezident Lobkowicze pouze vyslechl, kdyby se zmiňoval o sporech, která má s otcem.“⁷¹*

Po Masarykově abdikaci se Lobkowicz snažil do případu zapojit jeho nástupce Edvarda Beneše, což dokládá jiná Šámalova zpráva z 10. listopadu 1936:

„Před nějakou dobou uložil mi pan prezident, abych intervenoval u dr. Schauera, který zastupuje bílinského Ferdinanda Zdenka Lobkovice ve sporech s dr. Maxem Lobkovicem. Spory se táhnou mnoho roků, stojí ohromné peníze a rozrušují obě strany. Snad by se daly nějakým smírem odklidnit. Upozornil jsem pana presidenta na jistou abnormálnost Maxe Lobkovice, na to, že jde o civilní právní věc, kde zásah musí být proveden velice opatrně. [...] Pan prezident uznal toto stanovisko a nařídil mi opatrnost.“

Beneš znal Maxe méně než Masaryk. O tom svědčila jeho žádost z roku 1936 zasláná Ministerstvu zahraničí, které mu mělo připravit materiály o jeho činnosti a úředním působení. Tyto informace by samozřejmě Tomáš Garrigue Masaryk nepotřeboval, protože se s princem mnohokrát osobně setkal. Ministerstvo, které o sporu otce se synem buď nemělo ponětí, nebo jej nezajímal, pouze konsta-

o jednáních s B. Hlaváčem (13. ledna 1933), zprávy o jednáních a telefonních hovorech mezi P. Šámalem a F. Soukupem a Soukupův list Šámalovi (4. června 1930, 13. června 1930, 17. září 1930 atd.). KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové). Bedřich Hlaváč (1863–1936), novinář, redaktor a překladatel, působil v éře monarchie jako vídeňský dopisovatel pražských novin a časopisů, mimo jiné Masarykových listů *Čas* a *Naše doba*. Po vzniku republiky se dále věnoval novinářské práci a sepisování informačně velmi cenných vzpomínek. Srov. DOUBEK a KUČERA. *Korespondence T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*. Praha 2001.

70 Srov. zpráva kancléře P. Šámala sekčnímu šéfovi Prezidentské kanceláře JUDr. J. Webrovi o jednáních s B. Hlaváčem (13. ledna 1933), zprávy o jednáních a telefonních hovorech mezi P. Šámalem a F. Soukupem a Soukupův list Šámalovi (4. června 1930, 13. června 1930, 17. září 1930 atd.). KPR, kart. 260, D 10429/47 (Lobkowiczové).

71 Cit. dle: Zápis P. Šámala o rozhovoru s F. Soukupem, 4. června 1930, tamtéž.

tovalo, že je Lobkowicz mimo službu a zastává jen čestné funkce. Úřad se též domníval, že o audienci u prezidenta žádá proto, že chce referovat o své činnosti v komisi pro uprchlíky z Německa.⁷²

Prezident do rodinného sporu nechtěl zasahovat osobně, aby se vyhnul nařčení z podjatosti. Požádal proto Šámala, aby se sešel jak s právním zástupcem starého vévody JUDr. Schauerem, tak s Maxem. Kancléřova schůzka s princem se uskutečnila 4. prosince 1936 a pro Šámala byla velmi vyčerpávající. Lobkowicz totiž o rodinném sporu hovořil „celou hodinu, a poněvadž bylo nutno rozhovor ukončit, přišel odpoledne znova a večera potřetí. Poslouchal jsem jej trpělivě, jen abych mu nedal novou příležitost ke stížnosti proti naší kanceláři“.⁷³

K velké úlevě prezidenta, jeho kancléře a nepochybně řady dalších Maxem do případu zatažených osob, byla záležitost vyřešena na podzim roku 1937 smírem. Důvodem nebyly jen horentní výdaje na soudy a advokáty, ale také horšící se zdravotní stav Ferdinanda Zdeňka. Spor nakonec nebyl ukončen advokáty, ale nezávislými prostředníky – Kasparem hrabětem Preysingem, který zastupoval roudnického vévodu, a Alainem knížetem Rohanem, jenž jednal ve jménu jeho syna.⁷⁴ Výsledkem byla dohoda, podle které Maxmilián Ervín zdědil naprostou většinu majetku roudnické linie, bývalý fideikomis a alodní statky. Musel ale zároveň souhlasit s tím, že prestižní pozice hlavy rodu Lobkoviců spojená s titulem roudnického vévody přejde na nejbližšího mužského příbuzného Jaroslava Lobkowicze (1877–1953) z křimické linie.⁷⁵

O rok později, 22. prosince 1938, Ferdinand Zdeněk zemřel. To však již byly lobkovické majetky v Sudetech, včetně vévodova oblíbeného sídla, zámku v Bílině, součástí nacistické Třetí říše. V téže době Max ukončil své působení na vyslanectví v Londýně, kde pracoval nepřetržitě od 15. dubna 1938 a vrátil se do vlasti. Dlouho zde však nepobyl. Díky vynikajícím kontaktům o připravované okupaci českých zemí věděl zřejmě dříve než ostatní. Den před rozbitím Česko-Slovenska a dva dny před obsazením českých zemí, 13. března 1939, odjel do Londýna, kde se záhy přihlásil ke spolupráci s exilovou vládou. To byla ovšem již další kapitola jeho života.⁷⁶

72 Interní zpráva kancléře Šámala z 10. listopadu 1936. Zápis kanceláře prezidenta Beneše, 10. dubna 1936, tamtéž.

73 Cit. dle: Šámalův záznam o jednání ze 4. prosince 1936, tamtéž.

74 ČERMÁKOVÁ, Vývoj a organizace majetkové držby roudnických Lobkoviců, s. 419-420.

75 Šlo o mladšího bratra výše zmíněného Bedřicha Lobkowicze.

76 Od září 1939 byl oficiálně přidělen na čs. vyslanectví v Londýně a 10. října 1941 se zde stal čs. vyslancem. Na základě úpravy diplomatických vztahů mezi Československem a Velkou Británií byl 6. října 1942 jmenován velvyslancem. DEJMEK, *Diplomacie Československa, Díl II.*, s. 145.

Osud Maxe Lobkowicze je odrazem dynamicky se měnícího světa první poloviny 20. století. S největší pravděpodobností demokraticky smýšlející (i když vzhledem k chybějícím materiálům osobní povahy nelze tuto skutečnost jednoznačně potvrdit) potomek jednoho z nejvznešenějších rodů habsburské monarchie neváhal po vzniku Československa vstoupit do jeho diplomatických služeb a v následujících dvou dekadách poskytovat mladému státu důležité služby. Přitom však nezapomínal ani na ochranu zájmů vlastního rodu a kontakty, které během získal mezi československou elitou, využíval nejen pro záchranu rodových statků za pozemkové reformy, ale také k prosazování svých osobních zájmů v mnohaletém sporu s otcem a sourozenci o majetek. S odstupem více než staletí se Max Lobkowicz jeví jako komplikovaná osobnost s kladnými i zápornými stránkami, ale též s vážnými psychickými problémy, které mohly být jak důsledkem rodinných dispozic, tak jeho složité osobní situace v rozkládající se tradiční šlechtické společnosti.

* * *

Protože dosud nebyl proveden důkladný výzkum personálních spisů prvo-republikového Ministerstva zahraničí, není známo, kolik příslušníků aristokracie požádalo po vzniku republiky o přijetí do československé zahraniční služby. S vysokou pravděpodobností kromě Maxe Lobkowicze žádný. Odpověď na otázku, proč tomu tak bylo, není příliš komplikovaná. Prvním a hlavním důvodem bylo malé zastoupení těchto osob mezi státními úředníky monarchie obecně. Dalším důležitým faktorem byl rezervovaný až odmítavý vztah naprosté většiny českých politických představitelů k aristokracii, jež byla již od poloviny 19. století označována jako cizácká a odnárodněná.⁷⁷ Svět aristokracie navíc vycházel ze zcela jiných hodnot než Československá republika. Není třeba pochybovat o tom, že část šlechty demokracii neodmítala, ovšem pro většinu z nich byl tento systém spojen s vulgarizací politiky, narušením křesťanských tradic, ateismem a nacionalismem. Neznamenal to samozřejmě, že by aristokraté byli stoupenci diktatury. Jejich existence byla založena na odlišných tradicích a na společnosti, kde šlechta byla prostředníkem mezi poddanými a státem. Tento svět sice zanikl v revoluci roku 1848, ovšem šlechta si svou identitu i prestiž uchovala díky přísně hierarchizované a *de facto* zcela uzavřené dvorské společnosti. Přestože se někteří aristokraté postupně identifikovali s jednotlivými národy monarchie, většina z nich si od nacionalismu udržela odstup, protože byl v příkrém rozporu s jejich kosmopolitismem.

Pád Rakousko-Uherska a zánik monarchie proto měl pro aristokracii mnohem fatálnější následky než pro zbytek společnosti a v novém světě se jejich zájmy a zájmy nových elit míjely. Nešlo jen o překreslení hranic, ale o defini-

77 Výmluvná jsou slova, která napsal T. G. Masaryk ve své práci *Nová Evropa* (s. 112-113).

tivní zánik jejich vlasti, kterou bylo Rakousko-Uhersko, a nahrazení monarchie republikánským režimem. Třebaže se velká část z nich naučila nové státy respektovat, niterný vztah k nim obvykle nenalezli.

Po vzniku Československé republiky přišla aristokracie nejen o svou dosavadní identitu a možnost vyniknout na základě svého původu, ale také o většinu kontaktů, které byly spojeny se státním a dvorním aparátem zaniklé říše. Československo sice bylo ochotno příslušníky šlechty do řad svého státního aparátu přijmout, ovšem za podmínek, které jí většinou nevyhovovaly. Nový stát byl sice mnohonárodnostní, teorie čechoslovakismu jej však proměnila v československý, což v praxi (z důvodu absence většího počtu vzdělaných slovenských elit) znamenalo český. Předpokladem kariéry se navíc stala spolupráce s politickými stranami a politizace záhy prostoupila celou státní správou.⁷⁸ Pokud tak měli aristokraté na vybranou, věnovali se péči o rodinné statky, které představovaly základ rodové kontinuity, paměti i moci. Další se raději pokoušeli podnikat nebo hledali dobře placená místa u soukromých firem, kde jim šlechtické tituly stále otvíraly mnohé dveře.⁷⁹

Teprve ve třicátých letech začala dospívat nová generace aristokratů, kteří prožili mládí již v Československé republice a pro které bylo Rakousko-Uhersko jen vybledlou vzpomínkou. Jejich výhrady k novému státu byly menší než u generace jejich rodičů, ovšem ani oni se do státní služby nehrnuli. Těch několik málo jedinců, kteří o ni projevíli zájem, pak pocházelo z rodin, které se považovaly za etnicky české a pro něž bylo Československo již zavedenou „značkou“.

Ale ani tehdy neměli aristokraté o pozice státních úředníků větší zájem. O místo v diplomacii se do konce první republiky ucházeli zřejmě jen dva příslušníci této společenské vrstvy. Zajímavé je, že prvním byl Edmund Czernin⁸⁰ (1907–1997), syn bývalého c. a k. vyslance Otty (1875–1962) a synovec v Československu nechvalně proslulého c. a k. ministra zahraničí Ottokara Czernina

78 Srov. KLEČACKÝ. *Poslušný vládce okresu. Okresní hejtman a proměny státní moci v Čechách v letech 1868–1938*. Praha 2021, s. 96–107.

79 Např. princ Josef Windisch-Grätz (1895–1970), pozdější majitel malého statku a hradu Velhartice, působil u rakouské firmy Österreichisch-Alpine Montangesellschaft a německých firem Schubach, Thiemer and Co. a Sosinski. Srov. ZEMANOVÁ. *Osudy německy mluvící pošumavské šlechty*. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha 2019, s. 35–37.

80 Podle materiálů v archivu MZV měl německou národnost. K jeho kariéře viz AMZV, Osobní spisy 1918–1945, kt. 5 (Edmund Czernin). Odtud pochází i následující informace. Jeho nejmladší bratr Manfred (1913–1962), který později přijal jméno Beckett Czernin, byl za druhé světové války velitelem 146. peruti RAF a později působil u jednotek SOE v Itálii. K jeho osudům: RAJLICH. V řadách RAF i mezi italskými partyzány. Manfred Beckett Czernin. In HAZDRA, PLACHÝ a RAJLICH. *Modrá krev v protinacistickém odboji. Několik příběhů z okupované vlasti i frontových linií*. Žďár nad Sázavou 2019, s. 74–91.

(1872–1932). Jeho otec Otto se během svého působení v Británii roku 1903 oženil s Lucy (1884–1979), dcerou Ernesta Williama Becketta, 2. barona Grimthorpeho. Poté, co bylo manželství roku 1913 rozvedeno, zůstal Edmund s otcem. Péči o mladého chlapce později převzali příbuzní z dymokurské větve, kteří byli známi svou pročeskou orientací.

Edmund vystudoval gymnázium v rakouském Gmundenu a následně historii a germanistiku na univerzitě v Oxfordu. K diplomacii se dostal poměrně pozdě a velmi neobvykle. V dubnu 1937 byl totiž jmenován členem delegace ministerského předsedy Milana Hodži na korunovaci britského krále Jiřího VI., která se konala v Londýně 12. května téhož roku, a při této příležitosti mu byl udělen titul honorárního atašé. Ještě v dubnu podal žádost o přijetí na Ministerstvo zahraničí, ale jeho prosba byla 24. srpna odmítnuta pro nedostatek volných míst a proto, že ministerstvo nepřijímalo osoby bez praxe ve státní či veřejné správě.

Zřejmě s přihlédnutím k britským příbuzným, kteří byli vlivnými příslušníky tamní aristokracie a hráli důležitou roli v bankovníctví, byl ale nakonec i bez splnění této podmínky 23. dubna 1938 přijat jako koncipista na pražském ústředí. Zde působil až do zániku úřadu po vzniku protektorátu. Státním úředníkem ale zůstal a k 1. listopadu 1939 byl poslán na půlroční dovolenou. Dne 26. dubna 1940 ze státní služby vystoupil.

Druhý kandidát diplomatické služby František Schwarzenberg (1913–1992), mladší bratr známého historika a heraldika Karla VI. Schwarzenberga (1911–1986), na ministerstvo vůbec nenastoupil. Právnickou fakultu české Univerzity Karlovy totiž dokončil až v květnu 1938⁸¹ a jak bylo u kandidátů diplomatické služby běžné, byl před nástupem do Černínského paláce přidělen na praxi na Zemský úřad v Praze. Dříve, než ji dokončil, republika zanikla a Ministerstvo zahraničí bylo zrušeno. Schwarzenberg následně působil v Kanceláři státního prezidenta Háchy, odkud ale v dubnu 1940 odešel, protože odmítl podepsat slib věrnosti Adolfu Hitlerovi.⁸² Není bez zajímavosti, že Schwarzenberg i Czernin v září 1939 podepsali zmíněnou deklaraci české šlechty.⁸³

Zatímco se Edmund Czernin do československé státní služby po druhé světové válce již nevrátil a později se usadil v Rakousku, kariéra Františka Schwarzenberga a další výrazné aristokratické osobnosti (před válkou podnikatele) Jindřicha Kolowrata (1897–1996) vyvrcholila po osvobození republiky. Mladý Schwarzenberg se coby legační tajemník stal *chargé d'affaires* u Svatého stolce,

81 Studium ukončil 12. května a 20. května mu byl udělen doktorát práv. AUK, Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 10, Matrika doktorů Karlovy univerzity X., strana 4624.

82 ŠKUTINA. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha 1990, s. 91-92; HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, s. 11.

83 Srov. HAZDRA. *Ve znamení tří deklarací. Šlechta v letech nacistického ohrožení českého státu*. Praha 2014..

Kolowrat vyslancem v Ankaře. Lobkowicz zůstal u svatojakubského dvora až do ledna 1947, kdy byl jako ministerský rada přeložen na centrálu do Prahy. Jejich služba skončila spolu s „vítězným únorem“, v jehož důsledku všichni emigrovali. Nedlouhá kapitola působení aristokracie v československé diplomacii tím definitivně skončila.

O autorovi / About the author

Prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D., DSc.

Historický ústav Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové

Náměstí Svobody 331/2, 500 02 Hradec Králové

Česká republika

e-mail: zupanic@hiu.cas.cz

<https://orcid.org/0000-0002-4372-547X>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=38262102700>

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/K-6112-2015>

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Archiv Kanceláře prezidenta republiky (v textu: KPR), fond Tajné (v textu: T), fond D.

Archiv Ministerstva zahraničních věcí (v textu: AMZV), Londýnský archiv (v textu: LA) 1939–1945; Správa úřadování.

Archiv Ministerstva zahraničních věcí (v textu: AMZV), Správa úřadování.

Archiv Univerzity Karlovy (v textu: AUK), Matriky Univerzity Karlovy.

Národní archiv, Ministerstvo zemědělství, IX. odbor (v textu: NA, MZ IX.).

Národní archiv, Prezídium zemského úřadu (v textu: NA, PZÚ), osobní spisy.

Státní oblastní archiv v Praze, Mimořádný lidový soud Praha 1945–1945 (1952 (v textu: SOA Praha, MLS).

Dobová tlač / Press

Rudé právo, 1. září 1931

Venkov, 31. března 1928

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

BŘACH, Radko. *Dva roky bojů a organizační práce*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky

– Vojenský historický ústav, 2013.

- BURKE, sir Bernard. *The general Armory of England, Scotland, Ireland and Wales, comprising a Registry of armorial Bearings from the earliest to the present Time*. London: Clowes & Sons for the Publishers, Burke's Peerage – Shaw Publishing Company, 1884.
- COGHILL, James Henry. *The Family of Coghill 1377 to 1879*. Cambridge: Riveside Press, 1879.
- DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha: Academia, 2013.
- DOUBEK, Vratislav a KUČERA, Martin. *Korespondence T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2001.
- GODSEY Jr., William D. *Aristocratic Redoubt. The Austro-Hungarian Foreign Office on the Eve of the First World War*. West Lafayette: Purdue University Press, 1999.
- GUTH-JARCOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Paměti, díl III. Na dvoře republikánském*. Praha: Hejda & Tuček, 1929.
- HANZAL, Josef, ed. *Deníky Josefa Pekaře 1916–1933*. Praha: Vyšehrad, 2000.
- HAZDRA, Zdeněk. *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015.
- HAZDRA, Zdeněk. *Ve znamení tří deklarácí. Šlechta v letech nacistického ohrožení českého státu*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014.
- JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita. *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu 1918–1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017.
- KLEČACKÝ, Martin. *Poslušný vládce okresu. Okresní hejtmán a proměny státní moci v Čechách v letech 1868–1938*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021.
- KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2020.
- MARŠÁLEK, Zdenko. S modrou krví v republikánské armádě. Aristokraté v československém vojsku 1918–1945. In HAZDRA, Zdeněk; HORČIČKA, Václav a ŽUPANIČ, Jan, eds. *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy dvacátého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů – Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2011, s. 131-145.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. (A – M)*. Praha: Argo, 2008.
- PALMER, Karen. *The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1938*. Dissertation. Queen's University of Belfast 1989.
- PROCHÁZKA, Johann F. *Topographisch-statistischer Schematismus landtäflicher Güter, grösserer Rustikalwirtschaften, Beamten und Pächte im Königreiche Böhmen*. Prag: Selbstverlag, 1891.
- ŠEBKOVÁ, Jarmila. *Na cestě k Mnichovu. Runcimanova mise v Československu roku 1938*. Praha: Citadelle, 2024.
- ŠÍBALOVÁ, Markéta. *Maxmilián Ervín Lobkowicz – biografie diplomata. Potomek šlechtického rodu ve státní správě*. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova 2009.
- ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha: Rozmluvy, 1990.
- ŠNOBLOVÁ, Karolína. *Maxmilián Lobkowicz, aristokrat v československých službách*. Bakalářská práce, Katedra občanské výchovy a filozofie, Praha 2021.
- VYSKOČIL, Aleš. *Moravský státní úředník a vrcholné Rakousko-Uhersko*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2007.
- WINKELHOFEROVÁ, Martina. *Viribus unitis. Císař a jeho dvůr. Nový pohled na Františka Josefa*. Praha: Ikar, 2011.
- ZEMANOVÁ, Berenika. *Hrabě hraje divadlo. Leopold II. Lažanský z Bukové (1854–1891)*. Praha: Institut umění, Divadelní ústav – Nakladatelství Lidové noviny, 2024.

- ZEMANOVÁ, Nina. *Osudy německy mluvící pošumavské šlechty. Dizertační práce*. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha 2019.
- ŽUPANIČ, Jan. *Nová šlechta Rakouského císařství*. Praha: Agentura Pankrác, 2006.
- ŽUPANIČ, Jan; FIALA, Michal a KOBLASA, Pavel. *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra – Erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha: Agentura Pankrác, 2014.
- ŽUPANIČ, Jan; HORČÍČKA, Václav a KRÁLOVÁ, Hana. *Na rozcestí. Rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie*. Praha: Agentura Pankrác, 2009.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- CERMÁKOVÁ, Anna. Vývoj a organizace majetkové držby roudnických Lobkoviců od roku 1920 do jejího zániku. In *Sborník archivních prací*, 1972, roč. 22, č. 1, s. 412-431.
- POPELÁŘ, Miroslav. Maxmilián Ervín Lobkowicz. Aristokrat velvyslancem republiky. In PAVELEC, Petr; GAŽL, Martin a HAJNÁ, Milena, eds. *Ve znamení Merkura. Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2020, s. 717-728.
- PUTÍK, Daniel. Protahování předem prohrané partie. Ministerstvo zahraničních věcí v likvidaci (1939–1941). In *Soudobé dějiny*, 1/2023, s. 68-98.
- RAJLICH, Jiří. V řadách RAF i mezi italskými partyzány. Manfred Beckett Czernin. In HAZDRA, Zdeněk; PLACHÝ, Jiří a RAJLICH, Jiří. *Modrá krev v protinacistickém odboji. Několik příběhů z okupované vlasti i frontových linií*. Žďár nad Sázavou: Tváře, 2019, s. 74-91.
- SEDLÁČEK, August. Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanů. In *Věstník Královské České Společnosti Nauk*. Praha 1914.

Internetové zdroje / Online sources

- Drisdan House (History), (online). In <https://drishane.com/history/>, cit. dne: 23. 4. 2024.
- Masaryk, Tomáš Garrigue. *Nová Evropa, Praha 1920*, (online). In http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/99/99/13/nova_evropa.pdf, cit. dne: 24. 1. 2025.